

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΗΘΙΚΗ

Ενότητα 7: Η Βιοηθική ως πεδίο της Εφαρμοσμένης Ηθικής

Παρούσης Μιχαήλ

Τμήμα Φιλοσοφίας

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά **ΠΠ**
μαθήματα

Σκοποί ενότητας

1.Βιοηθική

2.Ανθρώπινα Δικαιώματα

1.Ανθρώπινο γονιδίωμα και ανθρώπινα δικαιώματα

Εδώ έχουμε μία αντίστιξη αφενός ενός επιστημονικού μέρους που αφορά το ανθρώπινο γονιδίωμα και αφετέρου ενός μέρους που αφορά πρακτικές, όπου υπάγουμε αξιολογήσεις που τις ονομάζουμε ηθικοπολιτικές αρχές δικαιοσύνης, τις οποίες με έναν όρο τις λέμε ανθρώπινα δικαιώματα.

Στο χώρο της νομικής σκέψης υπάρχει μία μεγάλη συζήτηση εδώ και πολλά χρόνια πολλούς αιώνες , η οποία αφορά τη διαμάχη φυσικού δικαίου και νομικού θετικισμού. Σε αυτή τη διαμάχη έδωσαν μια λύση τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα δικαιώματα του ανθρώπου σε όλες τις μέχρι τώρα ιστορικές φάσεις έχουν διακηρυχθεί. Δίκαιο τελικά είναι μόνο αυτό που έχει γραφτεί και δημοσιευτεί ή και αυτό που μπορούμε να το γνωρίζουμε και από τη φύση των πραγμάτων ή του ανθρώπου ή τη φύση γενικότερα;

Επειδή τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν γενικό χαρακτήρα και επειδή εκφράζουν μια πολιτική βούληση και μια βαθύτατη ηθική παράδοση, τα ονομάζουμε ηθικοπολιτικές αρχές και επειδή είναι μέρος του δικαίου οφείλουν να υπηρετούν την ιδέα της δικαιοσύνης. Έτσι, λοιπόν, τώρα στο τεχνολογικό στάδιο που βρίσκεται η έρευνα για το ανθρώπινο γονιδίωμα έρχεται η ώρα να εφαρμόσουμε κάποιες ηθικοπολιτικές αρχές δικαιοσύνης ώστε να δώσουμε στο ανθρώπινο γονιδίωμα την εξής έκταση:

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ανθρώπινο Γονιδίωμα: Μη επιτρεπτό, Νόμιμο, Θεμιτό

Πάντα η τεχνολογία χρειάζεται μια περιχαράκωση, κάποια όρια. Τα όρια αυτά δεν μπαίνουν αυθαίρετα αλλά τηρώντας αρχές δικαιοσύνης.

2.Τί διαφέρει η νομική ρύθμιση από μια δεοντολογία;

Έχω για παράδειγμα μία βιομηχανία σε μια χώρα, η οποία ρυπαίνει το περιβάλλον. Επειδή η ρύπανση του περιβάλλοντος είναι ένας παράγοντας, ο οποίος δημιουργεί κόστος αν θέλω να τον αποφύγω, κανείς από τα οικονομικά υποκείμενα δεν παίρνει αυτό το κόστος πρώτος γιατί θα έχει ανταγωνιστικό μειονέκτημα σε σχέση με άλλους που δεν το παίρνουν. Άρα, σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να παρέμβει η κυβέρνηση με κυριαρχικό τρόπο και να νομοθετήσει γι' αυτό το θέμα. Εάν δεν γίνει με νομικό τρόπο δεν έχει ελπίδες να πετύχει. Θα μπορούσε όμως να γίνει και αλλιώς. Θα μπορούσαν να μαζευτούν όλοι οι ανταγωνιστές και να πούνε ότι συμφωνούν να εγκαταστήσουν ένα φίλτρο στις εγκαταστάσεις τους για την αποφυγή της ρύπανσης και ότι δεσμεύονται να το κάνουν. Αυτή είναι μία περίπτωση όπου δεν έχω ετερονομία, δηλαδή μία ρύθμιση που επιβάλλεται από κάποιον πολιτικό νομοθέτη σε κάποια οικονομικά υποκείμενα αλλά έχω μια δυνατότητα αυτονομίας, η οποία εκφράζεται με ένα διπλό τρόπο: 1) ως μία αυτορύθμιση , 2) ως μία αυτοδέσμευση.

Στο Δίκαιο επιβάλλονται ρυθμίσεις σε όλους, ενώ στη δεοντολογία είμαστε στο χώρο της εφαρμοσμένης ηθικής, γιατί ξέρουμε ότι η αυτονομία της βουλήσεως είναι το θεμέλιο της ηθικής δράσης. Το δίκαιο έρχεται να επικυρώσει τους κώδικες δεοντολογίας. Πρέπει να βλέπουμε τι κανόνες θέλουμε να επιβάλλουμε και σε ποιους τους επιβάλλουμε. Στον κοινωνικό χώρο έχουμε περισσότερα παραδοσιακά στοιχεία αυτορρύθμισης και αυτοδέσμευσης.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ένα πεδίο ρύθμισης, το οποίο μπορεί να περιορίσει τη επιστήμη στον χώρο της βιοηθικής. Στη Διακήρυξη της UNESCO για τα ανθρώπινα δικαιώματα τίθεται εξ αρχής ότι η δημοκρατία είναι ένα καθεστώς, το οποίο εγγυάται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Αυτή βρίθκει φιλοσοφικών εννοιών: αξιοπρέπεια, ισότητα, φυλετική ιδιοσυγκρασία, δικαιοσύνη, ελευθερία, αλληλεγγύη κ.τ.λ. Αποτελούν θεμελιώδη ζητήματα ηθικών συζητήσεων. Αυτοί οι όροι που ανάγονται στα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι ένα είδος πλαισίου και δεν πρέπει να παραβιάζουμε για να έχουμε μια ηθική αντιμετώπιση του άλλου.

3.Άρθρα της Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου

Άρθρο 1

Από την μια μεριά έχουμε τις έρευνες για το ανθρώπινο γονιδίωμα και τις εφαρμογές τους, δηλαδή την επιστήμη και από την άλλη τον σεβασμό των αξιών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό είναι το δίλημμα εδώ. Το αγαθό που θέλουμε να αποκτήσουμε με αυτή την τεχνολογία δεν θέλουμε να αποβεί εις βάρος βασικών ηθικών αξιολογήσεων μας. Η βιοτεχνολογία επηρεάζει την υγεία, δηλαδή η υγεία είναι το αγαθό το οποίο μας δίνει η επιστήμη. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι το άλλο αγαθό το οποίο το δίνει η ηθική ή το δίκαιο σε τελικά στάδια αν δεν υπάρχει αυτορρύθμιση.

Άρθρο 2

Εάν χαρτογραφούμε το ανθρώπινο γονιδίωμα, κάνουμε σύνδεση των ανθρωπίνων χαρακτηριστικών με τον τόπο που προέρχεται. Στήνω έτσι αιτιακές αλυσίδες. Επηρεάζω το αποτέλεσμα. Η ανθρώπινη φύση έχει μια ταυτότητα και μια γενετική ιδιαιτερότητα. Αν επέμβουμε στο γονιδίωμα, θα είχαμε παντού τους ίδιους ανθρώπους. Όμως έτσι επεμβαίνουμε στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια όπου αρχή αυτής είναι η ποικιλία χαρακτηριστικών.

Άρθρο 3

Το άρθρο 3 είναι περιγραφικό. Ο κανονιστικός χαρακτήρας είναι πιο άμεσος στο άρθρο 2 .

Το άρθρο 4

Είναι μικτού τύπου. Βρίσκεται ανάμεσα στο 2 και στο 3. Το άρθρο 4 δεν θα έπρεπε να προσφέρεται για οικονομικά οφέλη.

Άρθρο 5

Είναι ελεύθερο το υποκείμενο και με συνείδηση, δηλαδή με πλήρη επίγνωση του σχηματισμού της βούλησής μου. Είναι ελεύθερο, δηλαδή χωρίς κανένα επηρεασμό ακόμα και αν υπάρχει ισχυρό κίνητρο, π.χ. τα χρήματα, ελεύθερη και συνειδητή απόφαση αν κανείς θέλει να συμμετάσχει στην έρευνα ή στη θεραπεία, αλλά μόνο αν υπάρχει πλήρης ενημέρωση. Στην Επιτροπή βιοηθικής υποβάλλεται οποιοδήποτε πείραμα και αυτό για να χρηματοδοτηθεί, πρέπει

να εγκριθεί από αυτήν. Δεν μπορώ να κάνω έρευνα σε γονιδίωμα βρεφών για να ωφελησω κάποιον ηλικιωμένο που έχει αλτσχάϊμερ. Να μην γίνει μέσο το βρέφος για κάποιον άλλο.

Άρθρο 6

Είναι πιο γενικό γιατί η διακήρυξη είναι οικουμενική.

Άρθρο 7

Προστασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Καμία εταιρεία δεν έχει δικαίωμα να ζητήσει γενετική αποτύπωση για να ασφαλίσει κάποιον. Το κάθε άτομο έχει δικαίωμα να μένουν απόρρητα τα στοιχεία του.

Άρθρο 9

Προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων απ' το δίκαιο.

Άρθρο 10

Αναγνωρίζει και μια συλλογική αξιοπρέπεια, όχι μόνο μία ατομική.

Άρθρο 11

Ο διεθνής οργανισμός UNESCO που έχει να κάνει με την παιδεία προσπαθεί να την συνδέσει με την έρευνα και αυτή την συνδέει με τις συνέπειες, κρατά αυτές που είναι θεμιτές και διακηρύσσει τα δικαιώματα υπέρ αυτής και καλεί τα έθνη να τις ρυθμίσουν με νομικό τρόπο.

Το τελευταίο στάδιο είναι οι νομικές ρυθμίσεις για να μπορούν να πραγματοποιηθούν οι πολιτικές προθέσεις. Η ηθική θεμελίωση της νομικής παρέμβασης είναι σημαντικότερη από όλα τα οικονομικά και επιστημονικά συμφέροντα. Αυτό σηματοδοτεί έναν πολιτισμό. Δηλαδή ισχύουν κάποιοι νόμοι που παλιά δεν ίσχυαν. Προσπάθεια να ολοκληρωθεί το πρόγραμμα του Διαφωτισμού. Αυτός είναι ο στόχος της διακήρυξης, η ελευθερία, η ισότητα και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Αυτές τις αρχές πρέπει να έχουν όλα τα πολιτικά προγράμματα. Όλη η φιλοσοφία στηρίζεται στην έννοια της ελευθερίας και αυτή στηρίζεται στην δημοκρατία. Δεν υπάρχει πολιτική χωρίς ηθική υπόσταση και δίκαιο. Το δίκαιο δεν υπάρχει χωρίς ηθική και ηθική δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς εφαρμοσμένα πεδία. Η εφαρμοσμένη ηθική είναι δημόσια.

Άρθρο 12

Βάζει έναν σκοπό της έρευνας. Μια έρευνα που έχει σκοπό το οικονομικό όφελος, τίθεται σε αμφιβολία. Η έρευνα είναι μέσον για έναν σκοπό. Πρώτον η έρευνα πρέπει να αποσκοπεί στην αξία της υγείας και δεύτερον τα οφέλη να είναι οικουμενικά, π.χ. το κόστος των φαρμάκων κατά πόσο πρέπει να είναι υψηλό ώστε ο άλλος δεν μπορεί να το πάρει. Τα διανοητικά δικαιώματα στηρίζουν πολλά μέρη της οικονομίας. Εάν οι εταιρείες δεν έχουν μέρη απ' την πώληση των φαρμάκων τότε δεν θα έχουν λεφτά για να κάνουν την επόμενη έρευνα.

Προϋποθέσεις άσκησης επιστημονικής δραστηριότητας

Άρθρο 13: Όλες οι εκθέσεις της επιτροπής βιοηθικής στηρίζονται στο άρθρο 14, πολλοί ερευνητές πηγαίνουν σε χώρες όπου δεν υπάρχει νομοθεσία, π.χ για να κάνουν κλωνοποίηση

Άρθρο 15: Τα κράτη οφείλουν να διαφυλάξουν ότι τα αποτελέσματα της έρευνας δεν θα χρησιμοποιηθούν για μη ειρηνικούς σκοπούς. Με την γενετική τεχνολογία οι εταιρείες παράγουν γενετικά τροποποιημένους σπόρους που είναι ανθεκτικοί σε μη επιτρεπόμενα περιβάλλοντα. Έτσι, θα έχεις π.χ. εγγυημένη τόση σόγιας, όμως αυτοί οι σπόροι δεν μπορούν να ξαναχρησιμοποιηθούν. Έτσι, εξαρτάται από το αν θα έχω τα χρήματα να το ξαναγοράσω και αν ο άλλος θα μου πουλήσει. Γι' αυτό μια έρευνα δεν πρέπει να έχει μια χρήση μη ειρηνικού τύπου.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Παρούσης Μιχαήλ 2015. «Εφαρμοσμένη Ηθική. Η Βιοηθική ως πεδίο της Εφαρμοσμένης Ηθικής». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/PHIL1898/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως Μη Εμπορική ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

